

INFORMATIEBRIEF

Titel van het onderzoek: Het onderwijzen van gevoelige onderwerpen in het secundair onderwijs

Naam en contactgegevens promotor en onderzoeker(s):

Promotoren:

Prof. Dr. Machteld Vandecandelaere

machteld.vandecandelaere@kuleuven.be

Instructiepsychologie en -technologie

Dekenstraat 2, 3000 Leuven

Prof. Dr. Jan Sermeus

jan.sermeus@kuleuven.be

Natuurkunde en sterrenkunde

Celestijnenlaan 200C, 3000 Leuven

Onderzoekers:

Virginie Lemmens

virginie.lemmens@kuleuven.be

Instructiepsychologie en -technologie

Dekenstraat 2, 3000 Leuven

Leonie Vanhove

leonie.vanhove@kuleuven.be

Instructiepsychologie en -technologie

Dekenstraat 2, 3000 Leuven

ALGEMENE DOELSTELLINGEN ONDERZOEK

Een geschiedenisleraar vermijdt dekolonisatie in een diverse klas, een leraar psychologie geeft geen les over eetstoornissen in een klas met een leerlinge die aan anorexia lijdt, een biologieleeraar in Brussel onderwijst evolutietheorie over planten en dieren maar zegt niets over de mens. Dit zijn geen fictieve voorbeelden, maar leraren die we ontmoetten in eerdere projecten. Deze verhalen zijn ook geen uitzonderingen, ze illustreren een fenomeen gekend in de literatuur waarbij leraren spanning vermijden die ze ervaren rond gevoelige thema's. Onderzoek naar de elementen die aanleiding geven tot spanning en vermijding gedrag is essentieel om te kunnen voorzien in passende ondersteuning. In dit project identificeren en onderscheiden we de domeinspecifieke en generieke determinanten van spanning en vermijding gedrag. Het kader dat we ontwikkelen zal de basis vormen voor verder onderzoek en professionalisering inzake het onderwijzen van gevoelige onderwerpen.

Steeds meer wordt onderzoek naar het onderwijzen van gevoelige thema's belangrijk. De huidige samenleving en scholen worden meer divers. Die diversiteit zien we in de vorm van etnisch-culturele achtergrond, religie, leeftijd, thuistaal, mediaconsumptie of sociale status. Uit de literatuur weten we dat er minder over gevoelige onderwerpen onderwezen wordt in meer diverse klassen (Campbell, 2007). Leerkrachten gaan de confrontatie dus minder aan in meer diverse klassen. Daarnaast leven we in een tijdperk van activisme en sociale rechtvaardigheid, bv. de Woke-beweging. Dit maakt gevoeligheden meer zichtbaar. Het onderwijzen van gevoelige thema's kan dan ook leiden tot spanning in de klas waardoor leerkrachten ervoor kiezen beschermende onderwijsstrategieën te hanteren.

Binnen dit project willen we daarom dieper ingaan op het onderwijzen van gevoelige onderwerpen in het secundair onderwijs. Meer specifiek streven we naar het in kaart brengen van domein-generieke en domein-specifieke determinanten van spanning in de klas. Twee doctoraatsstudenten werken aan dit project: een doctoraatsstudent, Leonie Vanhove, legt de focus op de exacte wetenschappen. De andere doctoraatsstudent, Virginie Lemmens, legt de focus op de sociale, mens- en maatschappijwetenschappen. Drie theoretische kaders zullen gehanteerd worden: Biglan's classificatiemodel, Bronfenbrenner's ecologische systementheorie en de identiteitstheorie.

Bij een eerste studie streven we naar het verkrijgen van een voorlopige representatie van de determinanten die zorgen voor spanning tijdens het onderwijzen van gevoelige thema's in het secundair onderwijs, verkregen uit de literatuur. In de tweede studie zullen we zelf via map-mediated interviews met leerkrachten determinanten vastleggen die zorgen voor spanning tijdens het onderwijzen van gevoelige thema's in het secundair onderwijs in Vlaanderen. Om dit te bereiken, streven we drie subdoelen na. Het eerste en tweede subdoel zijn een meer gedetailleerd overzicht maken van domein-specifieke respectievelijk domein-generieke determinanten van spanning tijdens het onderwijzen van gevoelige thema's. Het laatste subdoel is het in kaart brengen van de gelijkenissen en verschillen tussen de determinanten van beide disciplines (exacte wetenschappen enerzijds en sociale en humane wetenschappen anderzijds). Uiteindelijk zal deze studie resulteren in de identificatie van domein-generieke en domein-specifieke determinanten die mogelijks zorgen voor gepercipieerde spanning en de neiging tot het hanteren van beschermende onderwijsstrategieën. Aansluitend bij de doelen stellen we vier onderzoeksvragen:

- 1a. Wat zijn domein-specifieke determinanten van spanning bij het onderwijzen van gevoelige thema's binnen de sociale en humane wetenschappen in het secundair onderwijs?
- 1b. Wat zijn domein-specifieke determinanten van spanning bij het onderwijzen van gevoelige thema's binnen de exacte wetenschappen in het secundair onderwijs?
2. Wat zijn de domein-generieke determinanten van spanning bij het onderwijzen van gevoelige thema's in het secundair onderwijs?
3. Wat zijn de gelijkenissen en de verschillen tussen de determinanten van spanning tijdens het onderwijzen van gevoelige thema's tussen beide disciplines?

In de derde studie meten en onderzoeken we de determinanten van spanning in de klas tijdens het onderwijzen van gevoelige onderwerpen. Hierbij baseren we ons op de resultaten van de eerste twee studies (literatuurstudie en map-mediated interviews), namelijk het overzicht van de determinanten van spanning in de klas. We zullen gebruik maken van lessenplannen, een vragenlijst, experience sampling methode (ESM), electrodermal activity (EDA) data, video-observaties en video-gestimuleerde herinneringsinterviews.

Het project zal, uiteindelijk, resulteren in een representatie van domein-specifieke en domein-generieke determinanten van spanning in de klas en pedagogische kwetsbaarheid. Deze representatie zal geïntegreerd worden bij het opleiden van toekomstige leerkrachten en de professionalisering van huidige leerkrachten.

Risico's

Tijdens het onderzoek zullen de leerkrachten niet worden blootgesteld aan mogelijke risico's. Het is echter wel mogelijk dat de leerkrachten psychologisch ongemak gaan ervaren. Zo gaan we met de leerkrachten praten over gevoelige onderwerpen en de manier waarop zij lesgeven over gevoelige onderwerpen.

In ons onderzoek gaan we uit van het idee dat het onderwijzen/bespreken van gevoelige onderwerpen leidt tot spanning binnen de klas. Zo zijn er binnen de sociale, mens- en maatschappijwetenschappen onderwerpen zoals slavernij, Westerse seksualiteit, enzovoort. Binnen de exacte wetenschappen kan dit gaan over onderwerpen zoals de evolutietheorie want ook dit onderwerp is nog niet door alle bevolkingsgroepen geaccepteerd. Ook leerkrachten kunnen moeite hebben met het praten over bepaalde gevoelige en controversiële onderwerpen waardoor zij tijdens het interview psychologisch ongemak kunnen ervaren.

Binnen het onderwijs is er een verschuiving van traditioneel naar meer interactief onderwijs. Dat wil zeggen dat er van leerkrachten verwacht wordt dat zij minder leerkracht-gecentreerd gaan onderwijzen, en eerder leerling-gecentreerd. In de praktijk merken we echter dat deze transitie nog niet altijd gemaakt is en dat leerkrachten, met andere woorden, nog steeds meer de traditionele manier van onderwijzen hanteren. Praten over dat ze leerkracht-gecentreerd onderwijzen, kan dan ook leiden tot schaamte en, dus, psychologisch ongemak.

Daarnaast weten we aan de hand van de literatuur dat leerkrachten er tevens voor kunnen kiezen om beschermende onderwijsstrategieën, zoals vermijding van het onderwerp, te hanteren wanneer het aankomt op gevoelige onderwerpen. Ook hierover praten, kan voor psychologisch ongemak zorgen.

Is er een vergoeding?

Na deelname aan de ESM-vragenlijsten krijgt de leerkracht een waardebon van 50 euro vergoeding.

Welke voordelen haal ik uit de deelname?

Aan de hand van de resultaten van het project zullen de onderzoekers een mogelijkheid tot professionalisering voorzien.

INFORMATIE OVER DE VERWERKING VAN UW PERSOONSGEGEVENS

In het kader van uw deelname aan dit onderzoek zullen persoonsgegevens over u verzameld en verwerkt worden. Deze verwerking zal gebeuren in overeenstemming met de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG / GDPR). De volgende categorieën van persoonsgegevens zullen verwerkt worden tijdens dit onderzoek:

Naam, emailadres, telefoonnummer, leeftijd, geslacht/gender(identiteit), nationaliteit, functie, bedrijf/organisatie, kenmerken van bedrijf (bv. sector, aantal werknemers), anciënniteit

Daarnaast zullen ook data verwerkt worden die vallen onder de noemer van "bijzondere categorieën" van persoonsgegevens. Met name gegevens die informatie geven over raciale of etnische afkomst, gegevens die informatie geven over politieke opvattingen, gegevens die informatie geven over religieuze of filosofische overtuigingen, gegevens over de (fysieke en mentale) gezondheid en seksuele oriëntatie kunnen worden verwerkt.

Gebruik van uw persoonsgegevens

Enkel persoonsgegevens die noodzakelijk zijn voor de doeleinden van dit onderzoek zullen verzameld en verwerkt worden. Uw gegevens zullen in het kader van dit onderzoek gepseudonimiseerd worden. Dit wil zeggen dat gegevens die u kunnen identificeren zoals uw naam worden losgekoppeld van de andere onderzoeksdata en vervangen worden door

een unieke, willekeurige code. Op deze manier is het niet langer onmiddellijk zichtbaar welke gegevens van welke specifieke persoon afkomstig zijn. Enkel de onderzoeker kan via de unieke code de gegevens terug linken aan een specifieke persoon. Dit zal echter enkel in uitzonderlijke gevallen gebeuren, bijvoorbeeld indien u beroep doet op uw recht op inzage of rectificatie van uw gegevens. Ook in de wetenschappelijke output van dit onderzoek, zoals publicaties, zal u niet geïdentificeerd worden.

Als rechtsgrond voor de verwerking van uw gegevens wordt het algemeen belang aangewend. Dit betekent dat het onderzoek zal leiden tot een vermeerdering van kennis en inzicht die de maatschappij (direct of indirect) ten goede komt. Stopzetting van deelname aan de studie houdt in dat de eerder verzamelde gegevens nog verder rechtsgeldig kunnen worden betrokken in de studie en niet moeten worden verwijderd door KU Leuven.

Uw gegevens zullen door de onderzoekers gedurende een minimum van 10 jaar na afloop van het onderzoek bewaard worden op een beveiligde opslaglocatie van KU Leuven.

Uw rechten

U hebt het steeds recht om meer informatie te vragen over het gebruik van uw gegevens. Daarnaast kan u beroep doen op het recht van inzage en het recht op verbetering (rectificatie) van uw gegevens voor zover deze rechten de doeleinden van het onderzoek niet onmogelijk maken of ernstig belemmeren.

Indien u op één van deze rechten beroep wil doen, kan u contact opnemen met de onderzoekers aan de hand van de contactgegevens bovenaan deze brief.

Hergebruik van uw gegevens

De mogelijkheid bestaat dat uw gepseudonimiseerde gegevens kunnen hergebruikt worden voor wetenschappelijk onderzoek door:

- Onderzoekers en/of academische partners die samenwerken met of gegevens ontvangen van KU Leuven (met inbegrip - onder bepaalde voorwaarden- van een master- of doctoraatstudent),
- Belgische of andere overheidsinstanties.

Het kunnen ter beschikking stellen van gegevens is essentieel om onderzoeksresultaten te kunnen valideren en de vooruitgang van de wetenschappelijke kennis te kunnen bewerkstelligen.

Ingeval van hergebruik van uw gegevens zullen steeds de nodige contractuele afspraken gemaakt worden om de persoonsgegevens te beschermen en de verantwoordelijkheden en aansprakelijkheden van de partijen te bepalen in overeenstemming met de relevante wetgeving.

In het kader van hergebruik kunnen uw persoonsgegevens worden overgedragen buiten de Europese Economische Ruimte, op voorwaarde dat passende maatregelen genomen zijn om uw persoonsgegevens te beschermen in overeenstemming met de relevante wetgeving. Met name zullen deze gegevens in principe enkel in gepseudonimiseerde vorm worden doorgegeven, en zullen alle partijen betrokken bij het onderzoek verplicht zijn om de vertrouwelijkheid van de persoonsgegevens te respecteren.

Er zal transparant geïnformeerd worden over eventueel hergebruik van uw data. Dit zal gebeuren via email.

Elk hergebruik zal steeds gebeuren conform de geldende wetgeving en conform het beleid van KU Leuven ter zake. Dit beleid houdt onder meer in dat een onafhankelijk orgaan zal waken over de bescherming van persoonsgegevens en uw rechten.

Merk op dat uw gepseudonimiseerde gegevens ook kunnen beschikbaar worden gemaakt op bepaalde dataplatformen voor verder wetenschappelijk onderzoek en dit met strikt beveiligde en gecontroleerde toegang. Dit kan bijvoorbeeld gebeuren in het kader van publicaties over resultaten. Het dataplatform voorziet een toegangsbeleid en verbindt zich ertoe toegang tot gegevens conform de geldende wetgeving te regelen.

Het is mogelijk dat uw gepseudonimiseerde gegevens worden hergebruikt in het kader van onderwijs en academische lezingen.

Het is mogelijk dat uw gepseudonimiseerde gegevens worden hergebruikt voor andere legitieme doeleinden. Een onafhankelijk orgaan beoordeelt of een ander legitiem doel dan onderzoek of onderwijs een algemeen belang nastreeft dat een gunstig effect beoogt op een specifiek maatschappelijk domein.

Contactgegevens

KU Leuven fungeert als verwerkingsverantwoordelijke in het kader van dit onderzoek. Meer specifiek zullen enkel de onderzoekers Virginie Lemmens, Leonie Vanhove, Machteld Vandecandelaere en Jan Sermeus toegang hebben tot uw persoonsgegevens. Ingeval van specifieke vragen over dit onderzoek, inclusief de verwerking van uw persoonsgegevens, kan u met hen contact opnemen.

Voor verdere vragen en bedenkingen over de verwerking van uw persoonsgegevens kan u contact opnemen met de functionaris voor gegevensbescherming voor wetenschappelijk onderzoek van KU Leuven (dpo@kuleuven.be). Gelieve hierbij te verduidelijken om welk onderzoek het gaat door vermelding van de titel en de namen van de onderzoekers.

Indien u, na contact te hebben opgenomen met de functionaris voor gegevensbescherming, een klacht zou willen indienen over hoe uw informatie wordt behandeld, kan u terecht bij de Belgische Gegevensbeschermingsautoriteit (www.gegevensbeschermingsautoriteit.be).